

Р. Лавренов

МАРКЕРИ ФОЛЬКЛОРУ І МІСТИЦИЗМУ В УКРАЇНСЬКОМУ ПОЕТИЧНОМУ КІНО МИНУЛОГО ТА СЬОГОДЕННЯ: НАУКОВИЙ ДИСКУРС

R. Lavrenov

THE MARKERS OF FOLKLORE AND MYSTICISM IN THE UKRAINIAN POETIC CINEMA OF THE PAST AND PRESENT: SCIENTIFIC DISCOURSE

Аудіовізуальне мистецтво в Україні має особливий характер, адже переважно ґрунтується на традиційно-побутовій культурі нашого етносу. З історії українського кінематографу відомо, що найпліднішим для Вітчизни був період поетичного кіно 1960–1970-х років. Саме тоді діячі мистецтва змогли сформувати образ України та українців, на повну розкрити ліричність та глибину філософського світобачення.

Ця епоха є в постійному полі зору вітчизняних кіно дослідників, серед яких є представники студентства: Христина Костюк, Катерина Степаненко; а також відомі на всю країну науковці: Вадим Скуратівський, Лариса Брюховецька та інші.

Христина Костюк у статті «Містичні мотиви у творчості Юрія Ілленка» 2013 року провела аналітичну розвідку. Вона здійснила аналіз стрічок «Вечір на Івана Купала» та «Лісова пісня. Мавка», завдяки чому: по-перше, довела очевидний наратив народнопоетичної та містичної компоненти у творчості режисера-оператора, а по-друге, прослідкувала технічні та драматичні засоби трансляції унікального культурного спадку крізь призму містичних персонажів.

Дослідниця Катерина Степаненко у науковій праці «Відродження фольклорної стилістики в українському кіно 2000-х років» 2019 року проаналізувала відомі кінокартини доби українського поетичного кіно та виокремила особливі елементи кіномови стрічок-екранізацій сьогодення. Шляхом аналізу наукиня довела, що автентичний спів, танці, інструментальна музика, різноманітні локальні діалекти української мови та живописний відеоряд у своїй сукупності формують виняткову, притаманну тільки Україні фольклорну стилістику.

Авторка сформулила класичний інструментарій розробника фільму фольклорного та містичного спрямування. Вона виокремила такі аспекти роботи, як:

- робота з актором, досье персонажа;
- мистецтво гриму та костюма;
- музичний супровід, інтершуми;
- робота зі світлом.

Така увага до тематики вкотре доводить, що на сьогодні традиційно-побутовий, ігровий фільм не лише не менш актуальний, а й навіть здобув ще більшої популярності.

Історичні стрічки, спадкоємці українського поетичного кіно цікаві не тільки співвітчизникам, а ще й закордонному глядачу. Дослідження Павла Леньо «Україна та українці в образах і стереотипах західного кіно (1991–2013 рр.)» доводить той факт, що поєднання фольклорної та містичної тематики у фільмах дозволяє якомога краще розповісти про нашу національність, про історію та цінності. Як висновок автор зазначає, що на 2014 рік закордонний виробник аудіовізуальної продукції та глядач згенерував додаткові стереотипи про українців, а саме вони підкреслюють традиціоналізм, містицизм та музичність нашої нації. Це те, із чим ми народилися, та те, що зберігали наші предки крізь віки, коли створювали симбіоз християнських

і язичницьких свят або інші дії, щоби зафіксувати власний містичний зв'язок із природою.

Згадане дослідження на 2023 рік потребує доповнення та розгляду в кіно площині, адже нині є декілька резонансних ігрових стрічок на тему традиційно-побутового минулого. Зауважимо, що у висновках Катерина Степаненко зазначила, що питання фольклорної кіностилістики потребують детальної кінознавчої уваги та публікації відповідних статей, тому що ця тенденція набирає потужних обертів і є малодослідженою. Ця наукова розвідка проводилась у 2019 році та фактично є найсвіжішою, тобто тема містицизму в жанрі художнього кіно народнопоетичного спрямування на сьогодні не є розкритою.

Отже, відзначимо, що наявні дослідження лише поверхово стосуються складової фільмів-спадкоємців українського поетичного стилю, малодослідженою є фільмографія Олеся Саніна як представника такого напрямку. До того ж на передній план висувається питання перетворення літературного містичного персонажа в кіноплощині, а саме сучасні тенденції та можливості завдяки стрімкому технологічному прогресу в аудіовізуальному секторі.

Р. Росляк

**ОЛЕКСАНДР ДОВЖЕНКО Й КОМУНІСТИЧНІ СПЕЦСЛУЖБИ:
«ПЕРШЕ ЗНАЙОМСТВО»**

R. Rosliak

**OLEKSANDR DOVZHENKO AND THE COMMUNIST SPECIAL SERVICES:
“FIRST MEETING”**

Період 1917–1919 рр., відомий як Українська революція, у біографії кінорежисера донедавна був мало вивченим. Дослідники життєвого і творчого шляху О. Довженка посилалися головним чином на його автобіографію. Написана далекого 1939-го, у роки масових репресій, нині вона сприймається з певними застереженнями. Справді, в автобіографії митця можна зустріти судження, які не тільки не підтверджені документально, а й іноді суперечать документам з архівів.

Ідеться, насамперед, про Галузевий державний архів Служби безпеки України, в якому зберігається чотири томи справи-формуляра на митця. (Справа-формуляр — це назва справи оперативного обліку, що заводилася органами держбезпеки на певну особу у зв'язку з отриманою інформацією, яка давала підстави підозрювати її в активній антирадянській діяльності. У справі-формулярі містилися компрометуючі матеріали на людину; коли ж кількість цих матеріалів сягала «критичної маси», відкривалася вже карна справа).

У згаданій автобіографії Довженко, наприклад, стверджував, що в 1918–1920 рр. добровільно служив у Червоній армії (в дивізії Щорса викладачем школи при штабі). Документально це не підтверджено. Більше того, матеріали справи-формуляра свідчать зовсім про інше — майбутній режисер був вояком Армії Української Народної Республіки (хоча про те, як майбутній режисер опинився в лавах українських національних збройних формувань (а наостанок — в Армії УНР), і досі мало що відомо).

Однак маємо документ, що засвідчує факт його арешту наприкінці грудня 1919 р. представниками Волинської надзвичайної комісії з боротьби з контрреволюцією, спекуляцією, посадовими злочинами і бандитизмом (простіше